

MONDÁK ÉS ROKONNEMŰEK

22. (A HÉT BÖLCS)

Vót egy királ. Ennek a királnak möghalt a felesége, maradt egy családjuk. Azt hatta a királné, hogy azt az egy gyermököt bölcsnek taníttassa a királ, hogy más – mustoha – keze alatt ne szoruljon!

Mikor a királ mögházasodott, elvött egy királlánt feleségül, az is valami királszármazásbul való vót. No, de mivel a királ öreg vót, nem nagyon szerette a királt.

Azt is észrevötte, hogy a királnak van egy családja. Azon faggatta a királt: möre van a családja? Szerette vóna tunni. Addig faggatta a királt, hogy a királ kimondta, hogy a fia ott van a bölcsekné. Ezt az asszon, mivel fiatal vót, a királ mög öreg, nem akarta, hogy bölcsnek tanuljon, mer az ű hamisságát ki tudja tanálni! Itt oszt az asszon azon faggatta a királt, hogy hozza haza a fiát, hogy ne tanuljon bölcsnek! Itt a királ ráhallgatott a fiatalasszon szavára. Írt a bölcsekhön, hogy a fiát küdjék haza!

A hét bölcs ezön mögütközött, hogy mi az oka annak, hogy a királ a fiát hazaviteti? Kimönt a hét bölcs éccaka nézni a csillagokat, hogy mi okrul-végrül vitetik haza? A hét bölcs azt olvasta ki a csillagokbul: hogyha a fia hazamén, mög fog halni.

Aszonta a hét bölcs, mikó bemönt:

– No, fiú, haza fogsz mönni, de mög is fogsz halni!

Utánna való este a gyerök kimönt, mögvizsgálta a csillagokat. Asz mondta:

– Ha hét napig nem szólok, akkor nem halok mög.
A hét bölcs asz mondta:

– Ha te hét nap nem szólsz, mink héccör mögváltunk
a haláltull!

Mikor a gyerök hazamönt, némának tötte magát.
Aszongya a felesége a királnak:

– Hé! Odadtad a gyeröködet bölcsnek tanulni, most
némává maradt a gyerök.

Most az asszon abba sántikált, hogy földelje el a gyerököt?
Asz mondja az urának:

– Add be neköm ezt a gyerököt külömös szobába!
Maj mögtanítom beszélni.

A királ beleegyezött. Odadta a gyerököt, hogy a fiatal-
asszon tanítsa mög külömös szobába beszélni! Itt az asszon
rosszra kérelmezte a gyermököt. A gyermök nem
beszélt, hanem leírta az asztalra, hogy:

– Atyám előtt ojat nem követök el!

Mikor ezt az asszon möglátta, elkezdte a ruhát magáru-
l szaggatni, és a testjét összerágta, amöddig érte. Elkez-
dött kiabálni:

– Segítség! Segítség!

A királpalotáru-
l rémülten szaladtak, hogy mi a, hogy az
asszony rémülten kiabál odabe? Mikor odaszaladtak, látik,
hogy az asszon tépi a ruhát magáru-
l. Akkor mondta az
asszon:

– Jaj, Istenöm! A fiú erőszakot akart vönni rajtam!

A kirájnak mingyá jelöntés mönt, hogy gyűjön, mer
a fiú így és így cselekszik a feleségivel. Az asszon rémülten
szaladt az ura elébe panaszkonni. Panaszkonni az urának,
hogy mit csinált a gyermöke.

– Ládd! A fiad akartad tanítani, oszt mit csinál! Hanem
hónap akasztasd föll!

A kiráj küdte a közönségnek, hogy hónap tíz óraker fölakasztik a fiát. Itt tíz óraker a látványság gyülekezött a városbul: a kirájiút vizsik akasztani!

De ez alatt az üdő alatt odaérkezött egy bölcs. Asz mondja a királnak:

– Királatyám, várjál Adok egy példát, és azután akasztad föl a fiadat!

Asz mondja a bölcs a királnak:

– Vót egy grófnak egy hűségös kutyája. De a grófnak vót egy családja is. De ez a kutya ojan hűségös vót, hogy az egész családját, a grófot annyira szerette, hogy e nem hatta a világé se. Itt osztán a gróféknak vót egy kis cselédjük; és ezt a kis cselédöt magát hatták a szobába avval a hűségös kutyával. Ez alatt az üdő alatt egy nagy óriáskígyó előkeverödött valahogy a szobába, fölmászott a kisgyermökhön a böcsőbe. Ezt a hűségös kutya möglátta, és elkapta a kígyót. Annyira cimbálta, hogy fölfordút a böcső. Nagyon vérös lött a kutya, hogy küzdött a kígyóval, de a kisgyermöknek sömme baja se lött.

Ez alatt az üdő alatt bemönt a grófné a szobába. Möglátta, hogy a kutya nagyon vérös. Rémulten szaladt ki, elkezdött sivalkonni, hogy: – Jaj, istenöm, gyere! – az urának mondta. – Jaj, istenöm, lúdd agyon a kutyát, mer mögötte a kisgyermököt!

Avval az ura beszaladt, és agyonlütte a hű kutyát. Mikor agyonlütte a kutyát, föfordították a böcsöt, és alatta tanáták a kisgyermököt. Sajnálta a gazdája holtig a hű kutyáját.

Mikor ezt földta a kirájnak, a fiát nem akasztotta föl, hanem börtönre zárta.

Mikor möglátta a felesége, hogy a fiát az akasztófa alól késérték vissza, az ura nyakába borult:

– Ugyan, mit töttél? Ezt a királpalotát, mér töszöd ijen szégyönbe?

Akkor az asszon addig hízelködött, annyira kérelmezte az urát, hogy másnap a fiát ugyan az akasztófa alá késértette.

Ez alatt az üdő alatt mögén odaért egy bölcs, és a királnak azt a föladatot adta, hogy:

– Két holló egy királnak mindig az ablakába szálldogált. Amőre mönt a királ, ara möntek a hollók. Mindég a feje fölött röpdöstek a hollók. A királ fejtse mög, hogy mé röpdöstek a hollók a feje fölött?!

A királ nem tudta mögfejteni. Aszonta a bölcs: ha a fiát hazaviszi az akasztófa alul, maj mögfejti neki. Így osztán a királ csakugyan hazavítette az akasztófa alul.

Mikor az asszon möglátta, addig kérelmezte az urát, hogy mögén rávötte az urát, hogy akassza föl a fiát! Másnapra kelve mögén kivitték a fiát az akasztófa alá.

De mögén csak odaéerközött a bölcs. Asz mondja a királnak:

– Királatyám! Ha most még egyszer hazaviszöd a fiad, mögmondom, hogy a két holló mér röpdösött a gróf feje fölött.

A királ a fiát hazavítte, és a bölcs akkor elmondta, hogy:

– A két holló azé röpdösött a gróf feje fölött, mer ekkor nagyon szűk esztendő vót, és az anyaholló otthatta a fiát, mer nem bírta tartani. Az apaholló tartotta el a fiát. Azé röpdöstek, hogy a gróf mondja mög: möliket illeti a fiúholló: az apát-e, vagy az anyát? Aszonta: az apahollót illeti, nem az anyát, mer [ha] az apaholló nem nevelte volna föl, elpusztult volna, azé az apahollót illeti. Mikor a

gróf ezt mondta nekik, akkor a hollók elrepültek, hogy többet tájára se gyűttek.

Mikor a királfiú mönt hazafelé, a legnagyobb örömmel mönt az akasztófa alul hazafelé. Mindönütt, amőre csak mönt, éljenőzték. Az egész város fölzajdult, hogy micsoda ez, hogy ez most ijen nagy öröm, vigadalom van az egész városba? Ekkor tudták, hogy a királ fia mögszabadult az akasztófától és mögszólalt.

Ez a királnak is nagyon föltűnt, hogy ijen nagy vigadalommal fogadják a fiát a városba. Mikor hazaért, asz mondja:

– Ládd, atyám! Héccör az akasztófa alá késértetté, és mégis visszagyűttem. Hanem az örö mire csinálja egy nagy vendégségöt! Akkor majd mög fogod látni, hogy mér akartá fölakasztatni?

Itt oszt a királ mögcsinálta a nagy vendégségöt. De ez alatt az üdő alatt a királfiú möghítta a hét bölcset is.

Mikor állt a legnagyobb vendégség, ara kérelmezte az atyját:

– Királatyám! Én mögtöttem héccör a te kívánságodat, hát most neköm is van egy kérésöm. Tödd mög az én kérésömet!

Akkor mondta a fiú az atyjának, hogy:

– Most hídd be a feleségöd komornyikját, és vetköztesd lé!

Akkor mondta a királ:

– Ó, fiam, mé kívánsz ojat ennyi látvánság előtt? Nöt levetköztetni?

Aszongya neki:

– Atyám, tödd mög a kérésömet! Akkor látod, hogy mé akartál elföldelni engömet!

Itt, hogy a királ nem akari egyetlen fiának a szavát mög-

szegni, csakugyan is behítta a felesége komornikját és levetkőztette. Akkor látta az egész látvánság, hogy a komornik férfi. Akkor mondta a fiú:

– Ládd, atyám! Ugye jó vót, hogy nem beszéltem? Asz gondolták: néma vagyok, mindönt csinálhatnak előttem. Elsőbb engömet akartál fölakasztani, azután pedig te gyüttél vóna sorba! Ezé [az asszonyért] akartad a bölcseket is efődelni!

Ekkor nézött még a hét bölc is össze, hogy möjen okos fiú! Mán maj csak többet tudott, mint a hét bölc. Ekkor a látvánság elkezdött kiabálni, hogy:

– Éljön a királfíú! Éljön a királfíú!

A komornikot és a királnét négyfelé vágatták, és a város négy sarkára szögelték.

Itt oszt a királ annak az örö mire még héccörte nagyobb vendégségöt adott.

23. AZ ÁRVA ASSZON

Vót a világon egy kiráj, annak a felesége nagyon bölcs asszon vót. A szögényöket ki nem állhatta. Odamönt esz szögén koldúsasszon kettős gyerökeivel alamizsnát kérti.

Aszongya a királné:

– Hogy löhet egy asszonnak egy hassal egyszerre két gyeröke?

Hogy evvel lepszkolta a kuldúsasszont, a kuldúsaszszon sírva fakadt, akkor elmönt fére és letérbetyült, úgy könyörgött a Boldogságos Szűznek, hogy adjon neki [a királynénak] hét gyermeköt egyszerre! – A királné errü semmit se tudott, csak azután hallotta.

Egyször a királné tehörbe esött. Szomorúan panasz-kodik a napának, hogy ű úgy érzi, hogy nem maga van, mög nem is egy van.

Aszongya a napa:

– Nem baj, lányom, maj segítök én a bajon!

Űk osztán hét gyermekre készítötték a ruhájukat.

No, aztán ideért az üdö, hogy elgyütt az órája, hogy mög köll neki szaporonni. Hát csakugyan is az asszon egy különös szobába bezárkózott a mönyive, ahová sönki nem juthatott. Akkor látták, mikor a királné leszaporodott, hogy csakugyan hét gyermeköke van. Akkor a királné eszin kívül vót, akkor emléközött vissza a kuldúsaszszonra. De aszongya a napa:

– No, nem baj, lányom. Maj segítünk a bajon. Nem

tudja mög a világ, hogy neköd hét gyermeköd van. Nem mutatunk, csak egyet. Ez csakugyan szégyön is vóna egy királcsaládon, hogy a királné hét gyermeköt szülne a világra.

A hat gyermeköt szépen fölkészítve, vesszőkosárba a vízön eleresztötték. A királatyának egy gyermeköt mutattak be, és a hat gyermek felül senki se tudott semmit.

Itt oszt korán röggel egy halász kimén a vízre. Ott lát a bukorba egy nagyon csillámló kosarat. Mikor odamén akkor láti, hogy a kosárba hat szép csecsemő-gyermök van. Nagy örömmel fogja a feleséginek bemutatni, és a felesége nagy sivalkodva aszongya:

– Jaj, Istenöm! Mit csináljak? Itt hat, neköm hét!
Aszongya a férje:

– Nem baj! A jó Isten maj mögsegít: ha gyerököt ad, ad kinyeret is.

Itt osztán az asszon csak úgy nevelgette őket tejjel és zsömlével, mint a többbit. De itt jelöntést töttek, hogy mit csináljanak, mer nagyon szögén sorba vótak, nem bírják kinevelni. A község aztán segitötte, egyik is, másik is, ki mivel bírta. Osztán mikor möglátták, hogy nem valami szögén származású gyermekök, papnak tanitották mind a hatot.

Azután a királi palotába nagy vendégség támadt. Mindönfelürü mindönféle úri nemzetök kerütek elő. Itt vót a hat pap is.

Mikor ezök a papok mögérköztek, a királfiú nagyon mögütközött, hogy nagyon hasonlítanak éppen úrá. Mondta az anyjának:

– Nézd anyám, ez a hat pap nagyon hasonlít énrám; éppen ojanok, mint én!

Akkor a vendégség után fölkerzte őket, hogy beszélje

el mindegyik az élete sorsát. Elkezdte a hat pap mesélni, hogy ojan szögénségbe nevelődtek föl.

Mikor a hat pap ezt elbeszélte, a kirájnő ezön nagyon mögütközött. Mert űk azt beszélték, hogy űk tizenhároman nevelődtek föl szögén sorba. A kirájnő azután nem tudta magát tájékozni. Mondta, hogy vezessék el űtet az anyjukhon.

Mikor odaértek, az öreg halásznő elkezdte mondani, hogy ű hogy nevelte föl ezt a tizenháromat. Akkor mondta, hogy az ű ura úgy fogta ezt a hat gyermeköt a vízön ekkor és ekkor.

– Én ugyan mögijedtem azon, hogy neköm hét, itt mög hat! No, de azt mondta az uram: jó az Isten, ne féljé, maj mögsegít! Maj lösz gondja ránk, majd ad mindegyiknek egy darab kinyeret! Úgy osztán fölneveltük. A község is segített. Így bírtuk osztán fölnevelni.

Akkor a kirájnő asz követölte, hogy mutassa mög neki, hogy möjen az a kosár, amölikbe a hat gyermeköt mögtanálták.

Mikor a halásznő a kosarat lehozta a hat gyerök ruhájával, a kirájnő röttön elszédült. Mikor möglátta a hat kisgyerök ruháját, fölkiátott:

– Jaj, Istenöm! Ez az én szülött gyermekeim! Csak add neköm, mer a szívem möghasad értük!

– Nem adom, mer a tied vót, de te elvetöted! Én keservessen neveltem űket!

– Jaj, add neköm! Inkább tégödet is magammal viszlek!

Mivelhogy a halásznő szögénségbe vót, odadta a hat gyerököt. A kirájnő a hét gyermeknek, a halásznő hét gyermekinek egy-egy birtokot adott; a halászt mög a halásznét elvitte magával. Ott úgy élösködtek, mintha ödös testvérök löttek vóna.

(MÁTYÁS KIRÁLYRÓL)

24. (MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A FIATAL BÍRÓ)

Mikor Mátyás királ az országba járt-kelt, egy faluba nagy rőndetlenségöt látott. Kérdözte, hogy ki itt a bíró? Mondták, hogy:

- Az öreg bírónak a fiát választottuk mög bírónak.
- Hát mé nem az öregöt? – kérdözte Mátyás kiráj.
- Öreg embör bírónak nem való – mondták az embörök.

Bemönt osztán a községházáhon. Hát itt fiatal, gálánt* bíró van. Aszongya Mátyás kirá:

- Nem bírónak való ijen fiatal embör, nem tudom: mög tud-e felelni a bíróságnak?

Aszongya a fiatal bíró: mögfelel ű mindönnek.

- No, ha mög tud felelni, mikor én visszagyüvök, akkor hozzon ide neköm a községházára: harminc farkast, negyven okost, hatvan bolondot!

Itt osztán, mikor hazamönt a fiatal bíró, nagyon szomorú lött. Nem köllött neki se innivaló, se önnivaló. Az apja nem állhatta mán. Kérdözi tüle: mér ojan szomorú?

- Hát – aszongya –, azé vagyok szomorú, aszonta Mátyás királ, mikor itt vót, hogy mikorára visszagyün, akkorára vigyek föl a községházára harminc farkast, negyven okost mög hatvan bolondot; mer ha nem viszök, kidob a bíróságbul.

Aszongya az apja:

* 'rátarti' (K.)

– Ó, fiam, azon is töröd a fejedet? Hiszen ez sömni!
De azé az öreg nem mondta mög a fiának. Gondolta;
hagy törje a fejít rajta, úgylis bíró akart lönni.

De itt azé az öreg embör csak összeszödött ojan harminc embört, aki éppen harmincéves, negyven ojan embört, aki éppen negyvenéves, hatvan ojan embört, aki éppen hatvanéves. Akkor mondta a fiának:

– Majd mögfelelök én!

Mikor ideér Mátyás királ, mögijedt a fiatal bíró, hogy minek gyün ez a sok embör? Talán ütöt akarik nézni, hogy mos kidobi a bíróságbul Mátyás királ? Pedig az apja rëndölte őket a községházáhon.

Mikor osztán odaértek, hogy mög köll felelni, Mátyás kérdözte:

– Itt van a harminc farkas, negyven okos, mög a hatvan bolond?

A fiatal bíró elsápadt, sömmit se tudott felelni.

Akkor az öreg fölállt, és aszonta:

– Igönis itt van!

Mögmutatta Mátyás királnak a harminc fiatal embört: erősek vótak, mind a farkas; a negyven okost, ezök is negyvenen vótak, negyven esztendős vót mindegyik; mög a hatvan bolondot, ezök is hatvanan vótak, hatvan esztendős vót mindegyik.

– No, lássák! – mondta Mátyás királ. – Az öregnek csak több esze van, mint a fiatalnak.

Aszonta az öregnek:

– Mos te löszöl itt a bíró!

A fiát pedig csak elkergette, mert nem bírt mögfelelni. Kilükte a bíróságbul. Akkor mondta Mátyás királ:

– Látom, apád okosabb embör most is. A való bírónak, nem te!

25. (MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A CIGÁNY BÉRES)

Vót egy gazda cigány. Azt írta a háza végire:

– Nincs sömmire sömmi gondom.

Mátyás királ möglátta, hogy mi van a cigán házán kiírva. Elővette a cigánt:

– Hogy merté ijét kiírni ijen szűk esztendőbe? – mondta Mátyás királ. – Ha nincs gondod, majd adok én! – gondolta magába.

Akkor adta föl:

– No, cigán, ha ki nem tanárod, még én visszagyüvök, hogy hun a világ közepe, akkó vége az életödnek! Móg hogy én mit gondolok? Hogy én mijön állok?

A cigán nagy gondságba esött. Se inni, se önni nem tudott a nagy gondtú.

Azt möglátta a cigán bérösse, aszongya:

– Uram, mí búsulsz te?

– Ús se segíts te azon!

– Dehogynem! – aszongya. – Segítek ín!

– No, ha segíts te a bajon, neked adom a lányomat felesígül! Móg ha meghalok, neked adom az egísz vagyonomat!

Visszaéerközött Mátyás királ. Akkor a cigán bérös ki-lépött a cigán elébe.

Asz kérdözi a cigántul Mátyás királ:

– Nohát, cigán, kitanátad-e mán, hogy hun a világ közepe?

Aszongya a cigán – mögverte a lábával a földet – aszongya:

– Itt van, uram, itt!

– Hát a másikat, hogy mit gondolok én?

– Azs gondolja kiráj ífilsége, hogy a gazsdájával beszél, pedig csak a bíressivel.

Akkó mondta:

– No, ha ki nem tanárod, hogy én mijön állok, vége az életödnek!

– A cipőtalpán, uram a cipőtalpán! – Igaza vót, azon állt!

Igy a cigán bérös feleségül kapta a gazda cigán lányát, oszt később elkapta az egész vagyomját.

26. HOGY VÍGASZTALTA MÖG MÁTYÁS KIRÁL AZ ÖREGÖKET ÉS HOGY SZOMORÍTOTTA MÖG A FIATALOKAT?

Mikó Mátyás királ járt falurul falura, egy házba látott egy pár fiatal cselédöt, mög egy pár nagyon öreg cselédöt.

Most Mátyás királ elgondolta magába, hogy elopi az öreg embört, mikor alszik, odafekteti a fiatal asszon mellé; a fiatal embört pedig az öreg asszon mellé. Hát osztán el is lopta.

Röggel, mikor fölébredtek, az öreg embör nagyon mög-örüt, hogy mijön szép fiatal felesége van, de a fiatal asszon mögijedt, hogy az ura mijen öreg embör lött röggelre.

Emitt pedig az öreg asszon örüt mög, hogy az ura mijön szép fiatal embör lött röggere. A fiatal embör ijedt mög, hogy a felesége mijen öreg lött röggere.

Ezön Mátyás királ nagyon jót nevetött, hogy a két öregöt hogy mögvígasztalhatta.

27. (MÁTYÁS KIRÁLY VÖRÖSHAGYMÁN KAPÁLTAT)

Mikor Mátyás királ uralkodott, vendégségöt csinát. Möghíttá az urakat, jó bort tötetött elébük. Az urak áldották a bornak mindön részit, csak a munkássát nem.

Asz mondta Mátyás királ nekik:

– Hát az nem jó van! Hát azt a szögén munkást nem is áldjuk, aki aztat munkálja?

Aszonták az urak:

– A semmi se!

– Nohát, ha a semmi se – aszongya –, gyertök ki hónap kapáni! És maj kapálunk úgy, mint a szögén munkás szokott.

Itt oszt kimöntek másnap. Csak vöröshajmán és kinyérön kapáltak egész frustukig. Mikor mögvót a frustuk, mögén hajtották a dógot délig. Délbe egy órakor ebéd vót: vöröshajma mög csak kinyér.

Akkor elig várták mán az urak az estét. Akkor mondták Mátyás királnak:

– A szögén embör érdemli mög a bort mög a jó ételt, aki a szőlöt munkáli!